

RYNEK INDYWIDUALNYCH KONT EMERYTALNYCH W POLSCE W KONTEKŚCIE IMPLEMENTACJI OGÓLNOEUROPEJSKIEGO INDYWIDUALNEGO PRODUKTU EMERYTALNEGO

Krzysztof Waliszewski * Przemysław Barankiewicz **

<https://doi.org/10.18778/2391-6478.4.40.05>

THE MARKET FOR INDIVIDUAL RETIREMENT ACCOUNTS IN POLAND IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF PAN-EUROPEAN PERSONAL PENSION PRODUCT

Abstract

The aim of the article is to present the opinions of Individual Retirement Account (IRA) holders in Poland based on our own research in the context of the Pan-European Personal Pension Product (PEPP) implementation in Poland. The hypothesis of the article is as follows: IRA holders' satisfaction with the achieved rates of return is moderate, which makes it possible to improve this assessment in the case of the implemented PEPP. Moreover, the article presents the relationships between many parameters characterizing IRA and sociodemographic characteristics and users' satisfaction with IRA. The verification of the research hypothesis is based on empirical research conducted on a nationwide group of nearly 550 IRA holders in the CAWI online survey in September 2022. In addition, the article uses literature studies, legal acts and an analysis of market statistics in the field of voluntary forms of accumulating pension capital in Poland under 3rd pillar. The survey results indicate that there is moderate satisfaction with the financial results achieved by IRA (6,62/10 points), which translates into an advantage of critics over promoters and a negative NPS (Net Promoter Score) index of over 26. Respondents within the PEPP would like to invest in foreign and global assets, i.e. ETFs, shares and global bonds. This may mean higher rates of return on PEPP compared to IRA in the future, which may translate into improved customer satisfaction and a better NPS ratio. It should be added that the research results have application significance because they were used when introducing the first PEPP to the Polish market under the name European Pension by the Slovak brokerage house Finax, which obtained a license from the Polish Financial Supervision Authority for this type of activity.

Keywords: voluntary pension products, retirement planning, old-age provision.

JEL Class: D14, H55, J32.

* Dr hab., Profesor UEP, Katedra Pieniądza i Bankowości, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, e-mail: Krzysztof.Waliszewski@ue.poznan.pl, <https://orcid.org/0000-0003-4239-5875>

** Mgr, Finax, e-mail: barankiewicz@finax.eu, <https://orcid.org/0000-0002-7186-0564>

WSTĘP

Przemiany demograficzne, wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym i zmniejszenie odsetka w wieku produkcyjnych wraz z prognozą dalszego pogłębiania się negatywnych tendencji w przyszłości oznacza konieczność dobrowolnego gromadzenia kapitału emerytalnego na starość. Z raportu „*Jak zatroszczyć się o zabezpieczenie na starość osób o niskich dochodach?*” wynika, że wysokość prognozowanego na rok 2050 świadczenia emerytalnego nie przekroczy $\frac{1}{4}$ ostatniego wynagrodzenia (ZUS, 2020). Prywatna emerytura wypłacana z kapitału zgromadzonego w różnych formach kapitałowego filaru systemu emerytalnego powinna uzupełniać emeryturę uzyskaną z obowiązkowego filaru systemu emerytalnego w warunkach malejącej stopy zastąpienia w poszczególnych latach. W 1999 r. zreformowano system emerytalny w Polsce odchodząc od systemu repartycyjnego (PAYG ang. *Pay As You Go*) opartego na solidarności międzypokoleniowej i znanego od czasów Otto von Bismarcka idąc w kierunku systemu kapitałowego (FF ang. *Fully Funded*), w którym każdy pracujący gromadzi indywidualnie swój kapitał emerytalny, który jest inwestowany na rynku finansowym. Tak powstał II filar systemu emerytalnego oparty na Otwartych Funduszach Emerytalnych (OFE). Dodatkowo, stworzono III filar systemu emerytalnego, w którym pracujący dobrowolnie gromadzą kapitał emerytalny, limitowany wielkością rocznej wpłaty dla skorzystania z preferencji podatkowych. W ramach III filaru od 1999 r. umożliwiono gromadzenie kapitału w Pracowniczych Programach Emerytalnych (PPE), od 2004 r. rozszerzono możliwość o Indywidualne Konta Emerytalne (IKE), od 2012 r. o Indywidualne Konta Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE)¹, a od 2019 r. o Pracowniczy Programy Kapitałowe (PPK). Po uchwaleniu w dniu 7 lipca 2023 r. ustawy o ogólnoeuropejskim indywidualnym produkcie emerytalnym i wejściu jej w życie obecnie jesteśmy na etapie wprowadzenia w Polsce Ogólnoeuropejskiego Indywidualnego Produktu Emerytalnego (OIPE).

Celem artykułu jest prezentacja opinii posiadaczy IKE w Polsce na podstawie badania własnego w kontekście implementacji OIPE w Polsce. Hipoteza artykułu jest następująca: zadowolenie posiadaczy IKE z osiągniętych stóp zwrotu jest umiarkowane, co daje możliwość poprawy tej oceny w przypadku implementowanego OIPE. Ponadto w artykule przedstawiono zależności między wieloma parametrami charakteryzującymi IKE a cechami socjodemograficznymi i zadowoleniem użytkowników z IKE.

¹ Instytucje finansowe prowadzące IKE oraz IKZE to zakłady ubezpieczeń, fundusze inwestycyjne zarządzane przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych, podmioty prowadzące działalność maklerską, banki, dobrowolne fundusze emerytalne zarządzane przez powszechne towarzystwa emerytalne.

1. OBRAZ SYSTEMU EMERYTALNEGO W POLSCE

Ze względu na obniżające się stopy zastąpienia z publicznych systemów emerytalnych, odpowiednie dochody w starszym wieku w coraz większym stopniu zależą od uczestnictwa w dodatkowym systemie emerytalnym (Rutecka-Góra, 2016). Sytuacja taka pogłębia lukę emerytalną, która jest bezpośrednią przyczyną obniżenia dochodów osobistych po przejściu na emeryturę, a przez to pauperyzacji emerytów oraz ryzyka emerytalnego (ryzyka starości). Jest to sytuacja niemożności zaspokojenia podstawowych potrzeb po osiągnięciu określonego wieku (starości), zaprzestaniu zatrudnienia i utracie dochodów z pracy (Jędrasik-Jankowska, 2018). Należy zatem w trakcie aktywności zawodowej zadbać o odpowiednie zabezpieczenie na starość. Adekwatność systemu emerytalnego zależy od efektywności planów emerytalnych, w których uczestniczą osoby indywidualne (Rutecka-Góra i in., 2022). Reforma systemu emerytalnego w Polsce w 1999 r. zakładała odejście od repartycji, a przejście do rozwiązań kapitałowych zakładała oparcie zabezpieczenia emerytalnego na zabezpieczeniu publicznym, zakładowym i indywidualnym (Dybał, 2008). Poza tymi formalnymi metodami zabezpieczenia na starość istnieją metody nieformalne, jak np. pomoc ze strony rodziny (Czopik i Szymańska-Przekota, 2022) czy samodzielne gromadzenia kapitału emerytalnego m.in. poprzez zakup nieruchomości na wynajem. Dodatkowe oszczędzanie na starość w obecnej sytuacji demograficznej jest wskazane i niezbędne zarówno z przyczyn ekonomicznych, jak społecznych (Błaszczuk, 2020). Stosunkowo mało znaną formą powiększania dochodów emerytalnych w Polsce jest hipoteka odwrócona (ang. *reverse mortgage*) obowiązująca w Polsce od grudnia 2014 r., co wynika z braku zaufania osób starszych do tej instytucji czy przywiązania ich do własności (Olejnik i Ratajczak, 2017). W praktyce pomimo ponad dwudziestoletniego funkcjonowania części dodatkowej w polskim systemie emerytalnym, stosowanych w jej ramach zachęt fiskalnych oraz prowadzonych akcji edukacyjnych, stopień wykorzystania instrumentów zaliczanych tradycyjnie do III filara jest znikomy: IKE ma zaledwie 5,9% aktywnych ekonomicznie Polaków, IKZE – 4,3%, a PPE – 2,5%. Niska jest także partycypacja w ramach PPK (Jedynak, 2021). Przyczyn tego jest wiele, a jedną z ich jest wykluczenie emerytalne, niski poziom świadomości emerytalnej i brak nawyku długoterminowego oszczędzania celowego, brak zaufania do rozwiązań systemu emerytalnego, które są co jakiś czas zmieniane. Z badań wynika, że wyższy poziom świadomości emerytalnej sprzyja właściwym decyzjom emerytalnym, które warunkują skuteczność zarządzania ryzykiem starości (Solarz, 2019). Istotna zatem jest świadomość potrzeby planowania emerytalnego w celu zabezpieczenia ryzyka długowieczności (Frasyniuk-Pietrzyk i Walczak-Gańko, 2016).

W wyniku przeprowadzonej autorskiej analizy polskiego systemu emerytalnego na koniec 2021 r. można wyciągnąć następujące wnioski:

1. Poziom dobrowolnych oszczędności emerytalnych w Polsce należy do najniższych spośród krajów OECD, co uwidacznia istniejącą lukę w tym zakresie i stanowi o dużym potencjale rynku dobrowolnych produktów emerytalnych w Polsce.
2. Stopa oszczędności w Polsce należy do jednej z niższych w krajach UE.
3. Postępujące przemiany demograficzne będą czyniły państwowy system emerytalny coraz mniej wydolnym, co będzie się przejawiało w drastycznie malejącej stopie zastąpienia.
4. W polskim systemie emerytalnym istnieje szereg instrumentów finansowych umożliwiających oszczędzanie na starość, jednak nie są one bardzo popularne wśród pracujących (wskaźnik partycypacji poniżej 20% wszystkich form w ramach III filaru). Wynika to z wielu czynników m.in. z życia dniem dzisiejszym, brakiem nawyku planowania finansowego i sporządzania oraz monitorowania budżetu domowego, życie krótkoterminową perspektywą, roszczeniową postawą wobec państwa, które w razie niedostatecznego poziomu emerytury powinno pomóc.

Dyskusja nad rozwiązaniami dobrowolnych form gromadzenia kapitału emerytalnego jest zasadna w czasie implementacji rozwiązań OIPE bazujących w Polsce na IKE (Waliszewski i Banaś 2023). W celu stworzenia zachęt do oszczędzania na dodatkowe świadczenia emerytalne w formie OIPE zostały wprowadzone zwolnienia z opodatkowania, podatkiem dochodowym od osób fizycznych, dochodów z tytułu oszczędzania na prowadzonym w Polsce koncie OIPE lub prowadzonym dla Polski subkoncie OIPE, w zakresie analogicznym, jak w przypadku dochodów od środków zgromadzonych na indywidualnych kontach emerytalnych (Wrzesiński, 2021). Ponadto OIPE pozwoli oszczędzać obywatelom Unii Europejskiej środki z przeznaczeniem na emeryturę, bez względu na aktualne miejsce zamieszkania i zatrudnienia (Szczepańska, 2022).

2. IKE Z PUNKTU WIDZENIA STATYSTYK KNF

Biorąc pod uwagę polski system emerytalny, gromadzeniem statystyk odnośnie II i III filaru systemu emerytalnego zajmuje się organ nadzoru – KNF, a do 2006 r. Komisja Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych (KNUiFE). Biorąc pod uwagę tylko III filar systemu emerytalnego, na koniec 2021 r. najwięcej, bo aż 66 instytucji zarządzało aktywami zgromadzonymi w IKE. Z kolei najwięcej kapitału, bo blisko 19 mld zł było zgromadzonych w PPE, a następnie IKE blisko 13,5 mld zł. Z kolei najwięcej uczestników było w PPK – ponad 2,5 mln osób, następnie w IKE blisko 800 tys. uczestników, choć należy zaznaczyć, że aktywnych uczestników wnoszących składki było znacznie mniej, bo ok. 430 tys. osób. Najwięcej środków na uczestnika było zgromadzonych w PPE – średnio blisko 30

tys. zł z dużym zróżnicowaniem w zależności od instytucji zarządzającej środkami, a następnie w IKE blisko 17 tys. zł.

Rysunek 1. Podstawowe dane o produktach emerytalnych w Polsce (stan na koniec 2021 r.)

Podstawowe dane o produktach emerytalnych (stan na 31.12.2021 r.)

Produkt	Liczba instytucji zarządzających środkami	Wartość zgromadzonych aktywów (mln zł)	Liczba uczestników (tys.)
II filar (OFE)	10 ♦	187 985,1 ↑	15 175,8 ↓
PPE	30 ♦	18 929,3 ↑	641,4 ↑
IKE	66 ↑	13 466,2 ↑	796,5 ↑
IKZE	46 ♦	5 976,8 ↑	457,0 ↑
PPK	19 ♦	7 665,9 ↑	2 547,9 ↑

↑ wzrost ↓ spadek ♦ brak zmiany lub zmiana nieistotna

Źródło: KNF – Informacja o stanie rynku emerytalnego w Polsce na koniec 2021 r.

3. OGÓLNOPOLSKIE BADANIE POSIADACZY IKE

3.1. Charakterystyka grupy badanej

Badanie ankietowe przeprowadzone zostało na ogólnopolskiej grupie (N=549) osób posiadających IKE w formie ankiety internetowej CAWI w okresie sierpień–wrzesień 2022 r. W badanej grupie mężczyźni stanowili 92,7%, a kobiety 7,3%. Pod względem wieku przeważały osoby w wieku 30–39 lat (48,1% badanych), a następnie osoby w wieku 40–49 lat (29,9%) i do 29 lat (15,3%). Mniejszy odsetek badanych osób był w wieku 50–59 lat (5,6%) i w wieku 60 lat i więcej (1,1%). Ponad połowę badanych osób (53,8%) stanowiły te mieszkające w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców. Mniejszy odsetek stanowiły natomiast osoby mieszkające w małych miastach, miastach średniej wielkości i na wsi. W badanej grupie było: 29% osób mieszkających w województwie mazowieckim, 13,5% mieszkańców województwa małopolskiego, 12,4% mieszkańców województwa dolnośląskiego, 9,8% mieszkańców wielkopolski i 9,7% mieszkańców województwa śląskiego. Mały odsetek badanej grupy stanowiły osoby mieszkające w innych województwach. Badane osoby były zróżnicowane pod względem liczby osób w gospodarstwie domowym. W badaniu wzięło udział 27,5% osób z dwuosobowych gospodarstw domowych, 24,2% osób z czterosobowych gospodarstw domowych, 22% osób z trzyosobowych gospodarstw domowych i 21,2% osób z gospodarstw liczących jedną osobę. Około 5% osób pochodziło z gospodarstw domowych co najmniej pięcioosobowych. Średni miesięczny dochód netto na osobę

w gospodarstwie domowym wynosił zazwyczaj 4001 zł i więcej (73,2%). Mniejszy odsetek osób pochodził z gospodarstw domowych o dochodzie na osobę 3001–4000 zł (16,9%), 2001–3000 zł (7,1%), 1001–2000 zł (2,6%) i do 1000 zł (0,2%). W badanej grupie było 60,3% osób pracujących na etacie, 33,9% osób prowadzących działalność gospodarczą oraz 3,1% osób pracujących na umowie cywilnoprawnej. W tabeli nr 1 przedstawiono charakterystykę badanej próby ze względu na cechy socjodemograficzne.

Tabela 1. Charakterystyka grupy badanej

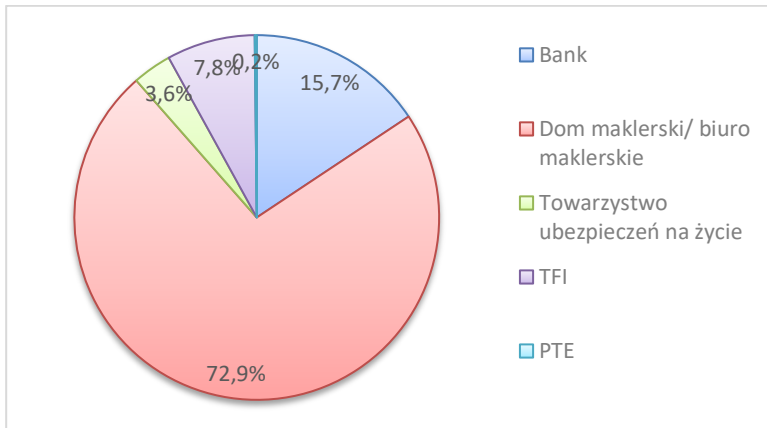
	N	%
Płeć		
Kobieta	40	7,3%
Mężczyzna	509	92,7%
Miejsce zamieszkania		
Wieś	61	11,1%
Miasto do 100 tys. mieszkańców	87	15,8%
Miasto 101-200 tys. mieszkańców	58	10,6%
Miasto 201-300 tys. mieszkańców	25	4,6%
Miasto 301-400 tys. mieszkańców	12	2,2%
Miasto 401-500 tys. mieszkańców	16	2,9%
Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	290	52,8%
Województwo		
Dolnośląskie	68	12,4%
Kujawsko-pomorskie	12	2,2%
Lubelskie	7	1,3%
Lubuskie	2	0,4%
Łódzkie	27	4,9%
Małopolskie	74	13,5%
Mazowieckie	160	29,0%
Opolskie	4	0,7%
Podkarpackie	12	2,2%
Podlaskie	9	1,6%
Pomorskie	41	7,5%
Śląskie	53	9,7%
Świętokrzyskie	7	1,3%
Warmińsko-mazurskie	5	0,9%
Wielkopolskie	54	9,8%
Zachodniopomorskie	14	2,6%

Wiek		
Do 29 lat	84	15,3%
30-39 lat	264	48,1%
40-49 lat	164	29,9%
50-59 lat	31	5,6%
60 lat i więcej	6	1,1%
Liczba osób w gospodarstwie domowym		
Jedna	116	21,2%
Dwie	151	27,5%
Trzy	121	22,0%
Cztery	133	24,2%
Pięć	21	3,8%
Sześć i więcej	7	1,3%
Średni miesięczny dochód netto na osobę w gospodarstwie domowym		
Do 1000 zł	1	0,2%
1001-2000 zł	14	2,6%
2001-3000 zł	39	7,1%
3001-4000 zł	93	16,9%
4001 i więcej	402	73,2%
Dominująca forma zatrudnienia		
Pracujący na etacie	331	60,3%
Pracujący na umowie cywilnoprawnej (zlecenia, o dzieło itp.)	17	3,1%
Działalność gospodarcza	186	33,9%
Działalność rolnicza	1	0,2%
Kontrakt menedżerski	3	0,5%
Inne	11	2,0%

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

3.2. Analiza ankiety dotyczącej Indywidualnych Kont Emerytalnych

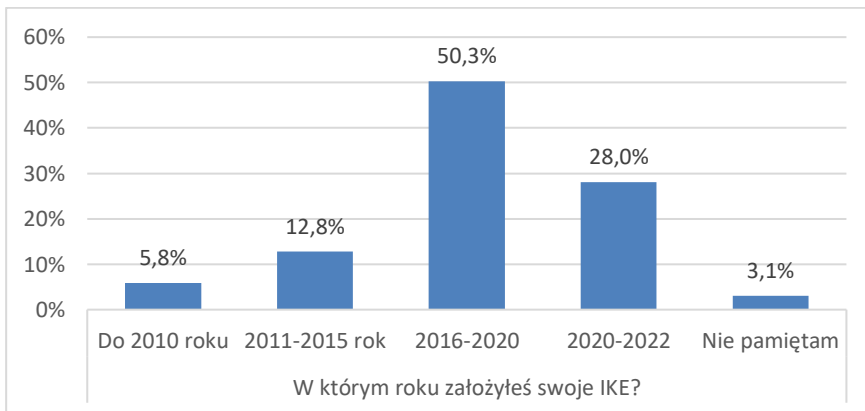
Większość badanych osób prowadziła swoje IKE w domu maklerskim lub w biurze maklerskim (72,9%), 15,7% osób prowadziło IKE w banku, 7,8% prowadziło IKE w instrumentach TFI, 3,6% w towarzystwach ubezpieczeń na życie, a 0,2% w instrumentach PTE.

Wykres 1. Instytucja prowadząca Indywidualne Konto Emerytalne

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Badane osoby konto IKE założyły pomiędzy 2004 r. a 2022 r., z czego większość osób zakładało konto w latach 2016–2020 (50,3%) lub w przeciągu ostatnich dwóch lat (28%). Mniejszy odsetek grupy badanej stanowiły osoby, które założyły konto IKE w latach 2011–2015 (12,8%) i do 2010 r. (5,8%).

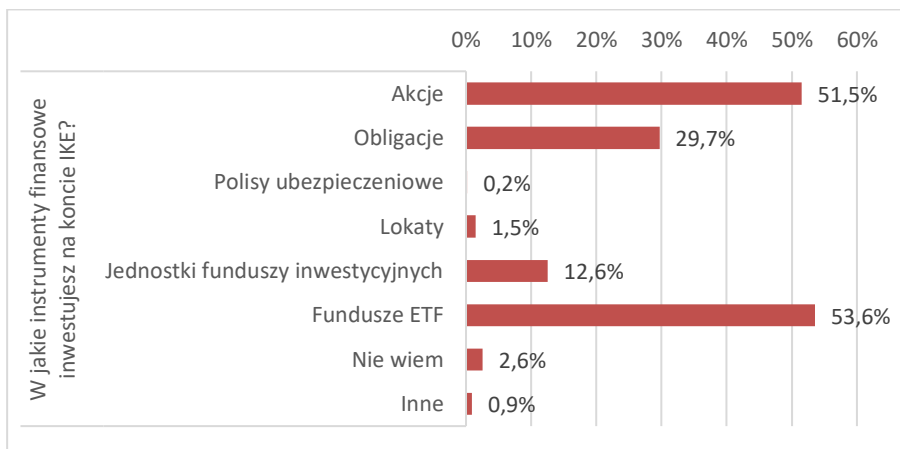

Wykres 2. Rok założenia Indywidualnego Konta Emerytalnego

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Najczęściej w inwestycjach Indywidualnego Konta Emerytalnego badane osoby inwestowały w fundusze ETF (53,6%) oraz w akcje (51,5%), a rzadziej w obligacje (29,7%). Mniejsza część badanych osób inwestowała w jednostki funduszy

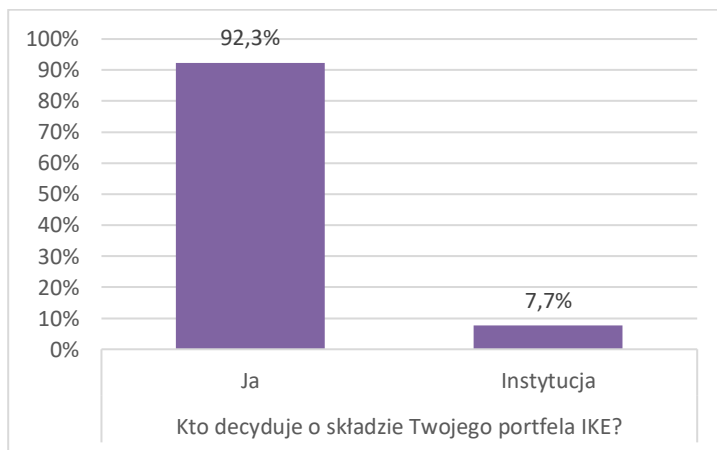
emerytalnych (12,6%). W lokaty inwestowało 1,5% osób, a w polisy ubezpieczeniowe 0,2% badanych. 2,6% badanych nie wiedziało w jakie instrumenty są inwestowane ich pieniądze w IKE.

Wykres 3. Rodzaj instrumentów w inwestycjach Indywidualnego Konta Emerytalnego

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

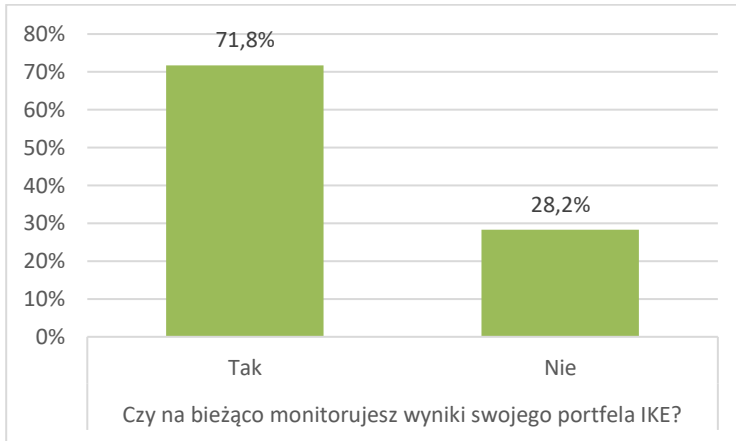
Badane osoby w 92,3% same decydowały, jak wygląda skład ich portfela w IKE, natomiast w przypadku 7,7% osób skład portfela był określany przez instytucję.

Wykres 4. Indywidualne decydowanie o składzie portfela IKE

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

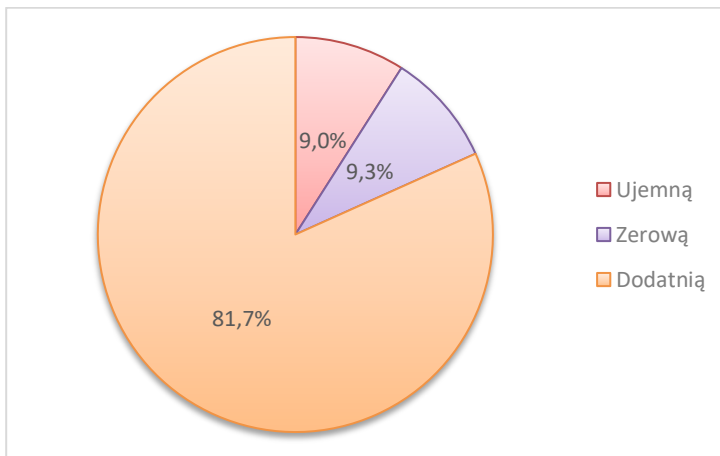
W ankiecie spytano także czy respondenci na bieżąco monitorują wyniki swojego portfela IKE. Odpowiedzi pozytywnej udzieliło 71,8% ankietowanych, a odpowiedzi negatywnej 28,2% respondentów.

Wykres 5. Monitorowanie bieżących wyników Indywidualnego Konta Emerytalnego

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Zdecydowana większość respondentów nie знаła stopy zwrotu z inwestycji IKE w 2021 r. W przypadku osób, które znały swoją stopę zwrotu 81,7% osób miało dodatnią stopę zwrotu, 9,3% miało zerową stopę zwrotu, a 9% miało ujemną stopę zwrotu.

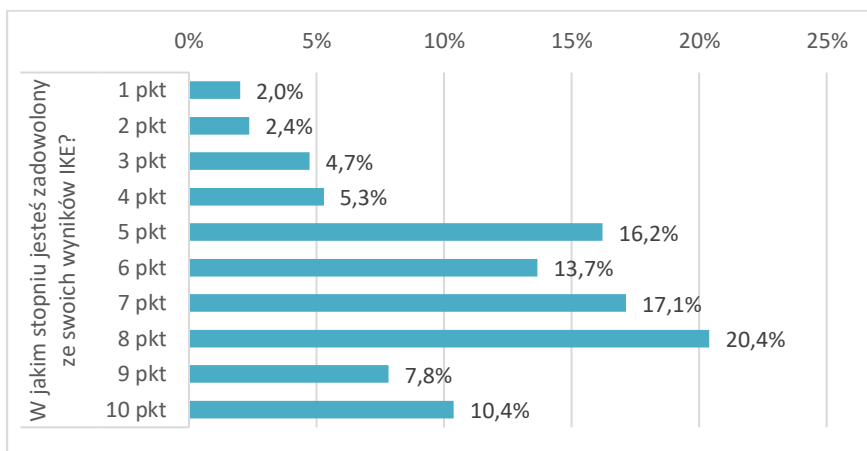
Wykres 6. Stopa zwrotu z Indywidualnego Konta Emerytalnego w 2021 r.

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Następnie na skali 1–10 pkt badane osoby oceniały zadowolenie z wyników Indywidualnego Konta Emerytalnego. Większość osób oceniało swoje zadowolenie między 5–8 pkt, a średnia ocena zadowolenia wyniosła 6,62 pkt. Ponadto zgodnie z metodyką NPS (ang. *Net Promoter Score*) dokonano podziału ankietowanych na 3 grupy:

- krytyków albo inaczej detraktorów oceniających wyniki IKE między 1–6 pkt,
- obojętnych lub neutralnych oceniających wyniki IKE na 7 lub 8 pkt oraz
- promotorów oceniających wyniki IKE na 9 lub 10 (Nowotarska-Romaniak, 2011).

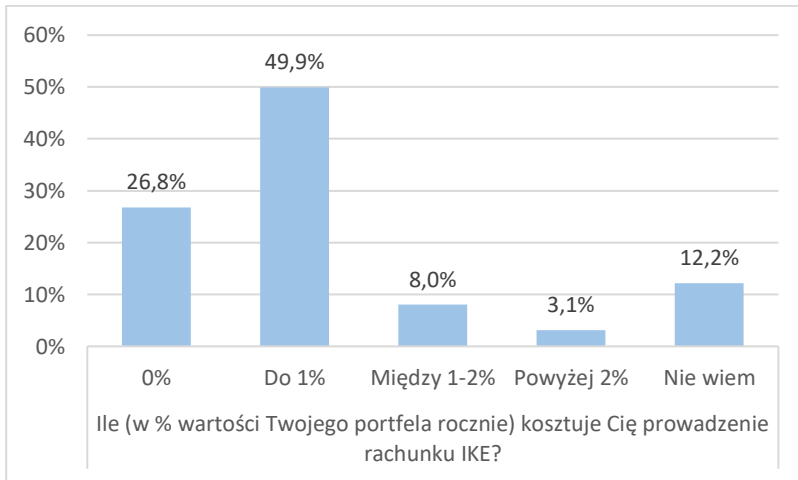
Na tej podstawie obliczono wskaźnik NPS, którego wartość wyniosła minus 26,1 mając na uwadze, że modelowo NPS to liczba całkowita na skali od -100 do +100. Ujemna wartość wskaźnika NPS świadczy o tym, że większość ankietowanych jest niezadowolona z wyników IKE, co rodzi w przyszłości pole do oczekiwanej poprawy wyników IKE ze strony instytucji finansowych je prowadzących, a dla nowego produktu OIPE szansę na poprawę wskaźnika NPS.

Wykres 7. Ocena zadowolenia z wyników Indywidualnego Konta Emerytalnego

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

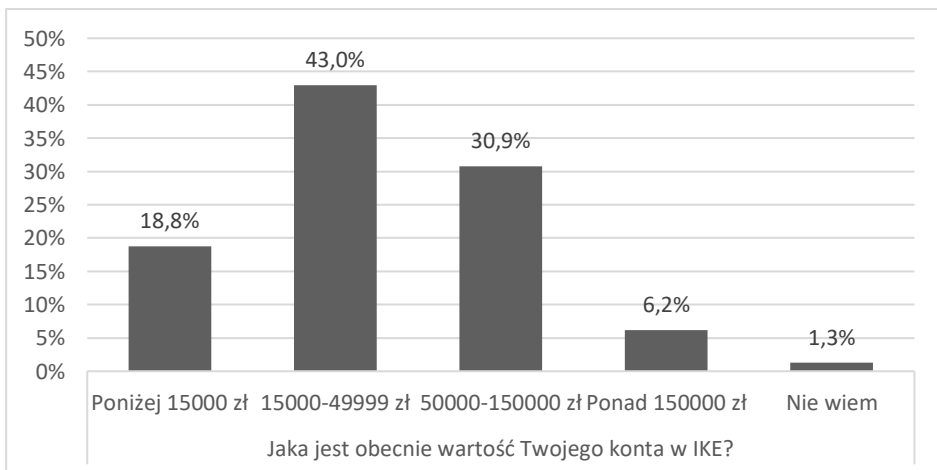
Połowa badanych osób (49,9%) przyznała, że prowadzenie konta IKE kosztuje ich do 1% portfela rocznie, a żadnych opłat za prowadzenie konta IKE nie ponosiło 26,8% badanych osób. Opłaty w skali 1–2% w skali roku występowały u 8% badanych osób, a opłaty powyżej 2% ponosiło 3,1% badanych osób. Aż 12,2% badanych nie wiedziało jakie mają opłaty za prowadzenie konta IKE.

Wykres 8. Rozkład kosztów ponoszonych z tytułu prowadzenia Indywidualnego Konta Emerytalnego.

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

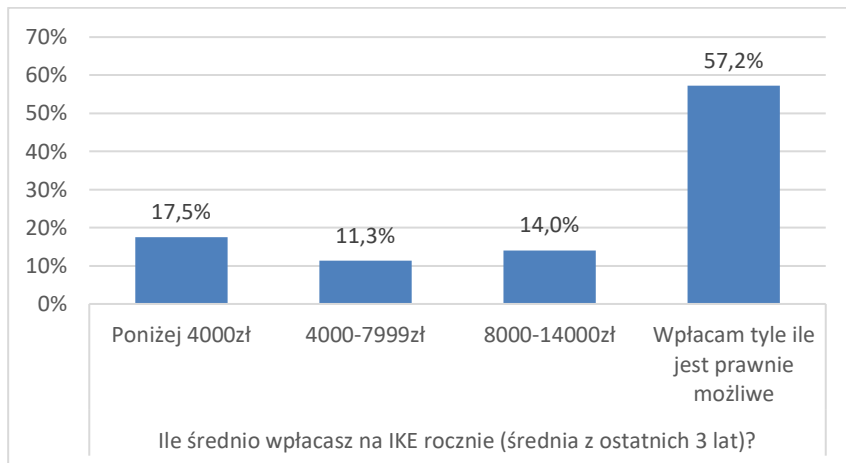
W czasie badania wartość portfela w IKE badanych osób wynosiła zazwyczaj między 15–49 tys. zł (43%) lub między 50–150 tys. zł (30,9%). Wartość portfela IKE do 15 tys. zł posiadało 18,8% badanych, a ponad 150 tys. zł posiadało 6,2% badanych osób. W badanej grupie było 1,3% osób, które nie wiedziały jaką mają stopę zwrotu z IKE.

Wykres 9. Obecna wartość Indywidualnego Konta Emerytalnego

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Ponad połowa badanych osób (57,2%) wpłacała na konto emerytalne maksymalną możliwą kwotę. Pozostałe osoby wpłacały rocznie na konto IKE do 4000 zł (17,5%), między 8000–14000 zł (14%) lub między 4000–7999 zł (11,3%).

Wykres 10. Średnie roczne wpłaty na Indywidualne Konto Emerytalne

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

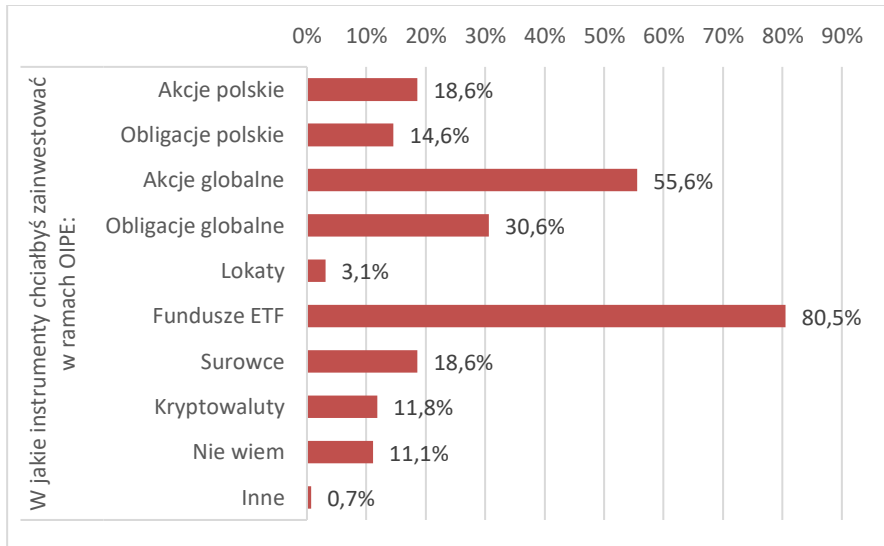
Ze skrótem OIPE spotkało się kiedykolwiek 66,3% badanych osób, a 33,7% osób nie znało takiego pojęcia.

Wykres 11. Znajomość skrótu OIPE

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

W badaniu pytano także o to w jakie instrumenty osoby chciałyby inwestować w ramach OIPE. Najczęściej respondenci chcieliby inwestować w fundusze ETF (80,5%) następnie w akcje globalne (55,6%) i obligacje globalne (30,6%). Mniejszy odsetek badanych osób chciałby inwestować w akcje polskie (18,6%) i surowce (18,6%), a także w obligacje polskie (14,6%), kryptowaluty (11,8%) i lokaty (3,1%). W badanej grupie było 11,1% osób, które nie wiedziały w co chciałyby inwestować w ramach OIPE.

Wykres 12. Chęć inwestowania w instrumenty Indywidualnego Konta Emerytalnego

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Ankietowanych poproszono również o ocenę istotnych dla nich czynników przy prowadzeniu dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego na skali 1–10 pkt. Statystyki opisowe dla tych ocen przedstawiono w tabeli nr 2. W przypadku dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego np. IKE, OIPE za najważniejsze badani oceniali preferencje podatkowe 8,65 pkt i niskie opłaty 8,60 pkt, a następnie bezpieczeństwo środków 8,52 pkt i obsługę online 8,43 pkt. Mniej istotna, ale jednak bardzo ważna była dla badanych osób stopa zwrotu z IKE/OIPE – 7,78 pkt.

Tabela 2. Statystyki opisowe dla oceny czynników istotnych przy prowadzeniu dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego

Co jest dla Ciebie ważne w przypadku dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego np.: IKE, OIPE?	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Me</i>
Obsługa on-line	1	10	8,43	2,69	10
Preferencje podatkowe	1	10	8,65	2,47	10
Niskie opłaty	1	10	8,60	2,45	10
Stopa zwrotu	1	10	7,78	2,56	8
Bezpieczeństwo środków	1	10	8,52	2,48	10

Min – minimum, *Max* – maksimum, *M* – średnia, *SD* – odchylenie standardowe, *Me* - mediana

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Celem pracy było między innymi zweryfikowanie czy sposób prowadzenia IKE powiązany był z charakterystyką badanych osób. W tym celu wykonana została seria analiz testami χ^2 Pearsona, a wyniki tych analiz przedstawiono w tabeli nr 3. Na podstawie wyników tych analiz można stwierdzić, że charakterystyka grupy badanej nie miała wpływu na sposób prowadzenia konta IKE. Wykazano jedynie istotny statystycznie związek wieku z rodzajem instytucji prowadzącej IKE $p < 0,05$; $V = 0,20$. Osoby powyżej 40 lat częściej prowadziły IKE w towarzystwie ubezpieczeń, a rzadziej w domach maklerskich.

Tabela 3. Wyniki analiz testami χ^2 Pearsona dla związku charakterystyki grupy badanej z prowadzeniem IKE

	Jaka instytucja prowadzi Twoje IKE?		Kto decyduje o składzie Twojego portfela IKE?		Czy na bieżąco monitorujesz wyniki swojego portfela IKE?	
	<i>p</i>	<i>V</i>	<i>p</i>	<i>V</i>	<i>p</i>	<i>V</i>
Płeć	0,198	0,10	0,069	0,08	0,086	0,07
Wiek	0,033*	0,20	0,266	0,08	0,919	0,03
Liczba osób w gospodarstwie domowym	0,386	0,15	0,482	0,07	0,165	0,10
Dominująca forma zatrudnienia	0,912	0,08	0,509	0,05	0,252	0,07
Miejsce zamieszkania	0,435	0,15	0,980	0,02	0,737	0,05
Średni miesięczny dochód	0,470	0,08	0,525	0,03	0,335	0,04

p - poziom istotności statystycznej, *V* - siła związku *V* Cramera, * $p < 0.05$

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

W następnej kolejności sprawdzono czy ocena prowadzenia konta IKE oraz wyniki finansowe powiązane były z charakterystyką badanych osób. W tym celu wykonana została analiza korelacji *tau* Kendalla, a wyniki tych analiz przedstawiono w tabeli nr 4². Na podstawie wyników analiz można stwierdzić, że osoby starsze w mniejszym stopniu były zadowolone z wyników IKE $\tau = -0,07$; $p < 0,05$, ale miały większą wartość konta w IKE $\tau = 0,21$; $p < 0,001$. Wykazano również, że osoby pochodzące z większych gospodarstw miały większą wartość konta IKE $\tau = 0,15$; $p < 0,001$. Osoby mieszkające w większych miastach deklarowały, że ponosiły mniejsze opłaty za prowadzenie IKE $\tau = -0,09$; $p < 0,05$. Dalsze analizy wykazały również, że osoby z wyższym średnim dochodem miesięcznym na osobę w gospodarstwie domowym miały większą wartość konta w IKE $\tau = 0,10$; $p < 0,05$ oraz średnio więcej wpłacały na konto IKE w ostatnich latach $\tau = 0,17$; $p < 0,001$. Na podstawie wyników analiz korelacji przedstawionych w tabeli nr 4 wykazano również, że osoby, które w późniejszych latach założyły IKE deklarowały niższą stopę zwrotu w ostatnim roku $\tau = -0,22$; $p < 0,001$, miały niższą wartość konta w IKE $\tau = -0,46$; $p < 0,001$, ale średnio więcej wpłacały na IKE w ostatnich latach $\tau = 0,07$; $p < 0,05$. Nie wykazano więcej istotnych statystycznie zależności charakterystyki badanych osób z oceną prowadzenia konta IKE oraz wynikami finansowymi.

Tabela 4. Współczynniki korelacji tau Kendalla dla związku charakterystyki badanych osób z oceną prowadzenia konta IKE oraz wynikami finansowymi

	Wiek	Liczba osób w gospodarstwie domowym	Miejsce zamieszkania	Średni miesięczny dochód	Rok założenia IKE
Jaką stopę zwrotu uzyskało Twoje IKE w 2021 r.? (wynik w %)	0.03	0.08	-0.02	-0.05	-0.22***
W jakim stopniu jesteś zadowolony ze swoich wyników IKE?	-0.07*	0.02	0.05	0.07	0.02
Ile (w % wartości Twojego portfela rocznie) kosztuje Cię prowadzenie rachunku IKE?	-0.05	-0.04	-0.09*	-0.04	0.01
Jaka jest obecnie wartość Twojego konta w IKE?	0.21***	0.15***	-0.01	0.10*	-0.46***
Ile średnio wpłacasz na IKE rocznie (średnia z ostatnich 3 lat)?	0.00	0.07	0.05	0.17***	0.07*

² Korelację tau Kendalla wykonano w przypadku, gdy obie zmienne były na skali porządkowej (stopa zwrotu, rok założenia itp.), a testy Pearsona, gdy badano związek ze zmienną mierzoną na skali nominalnej (czyli na skali, której nie da się uporządkować jak np. "Kto decyduje o składzie Twojego portfela IKE?" Odpowiedź „Ja” lub „Instytucja”).

Co jest dla Ciebie ważne w przypadku dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego np. IKE, OIPE?	Obsługa on-line	-0.01	0.06	-0.01	0.01	0.00
	Preferencje podatkowe	0.02	0.04	-0.03	-0.02	0.01
	Niskie opłaty	-0.01	0.05	-0.06	-0.04	-0.02
	Stopa zwrotu	0.05	0.04	-0.04	-0.01	-0.04
	Bezpieczeństwo środków	0.04	0.07	-0.05	-0.04	-0.02

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Kolejne analizy statystyczne wykonano w celu zbadania związku zaangażowania w prowadzenie konta IKE z oceną prowadzenia konta IKE oraz wynikami finansowymi. W tabeli nr 5 przedstawiono wyniki analiz testami χ^2 Pearsona dla związku samodzielnego decydowania o składzie portfela IKE z oceną prowadzenia konta IKE oraz wynikami finansowymi. Na podstawie wyników tych analiz można stwierdzić, że decydowanie o składzie portfela IKE powiązane było istotnie statystycznie z monitorowaniem portfela $p < 0,05$; $V = 0,09$, kosztami konta $p < 0,001$; $V = 0,23$, wartością konta $p < 0,05$; $V = 0,14$, wysokością miesięcznych wpłat $p < 0,001$; $V = 0,23$ i znajomością OIPE $p < 0,001$; $V = 0,19$. Osoby, które same decydowały o składzie swojego portfela częściej monitorowały jego stan, miały tańsze koszty prowadzenia rachunku, wyższą wartość konta w IKE, większe kwoty wpłacały miesięcznie na konto IKE oraz częściej znały pojęcie OIPE.

Tabela 5. Testy χ^2 Pearsona dla związku samodzielnego decydowania o składzie portfela IKE z oceną prowadzenia konta IKE oraz wynikami finansowymi

		Kto decyduje o składzie Twojego portfela IKE?		p	V
		Ja	Instytucja		
Czy na bieżąco monitorujesz wyniki swojego portfela IKE?	Nie	27,0%	42,9%	0,028*	0,09
	Tak	73,0%	57,1%		
Jaką stopę zwrotu uzyskało Twoje IKE w 2021 r.?	Ujemną	8,9%	11,1%	0,565	0,05
	Zerową	9,6%	3,7%		
	Dodatnią	81,5%	85,2%		
Ile kosztuje Cię prowadzenie rachunku IKE?	0	31,3%	17,9%	***	0,23
	Do 1%	57,9%	39,3%		
	Między 1-2%	7,7%	32,1%		
	Powyżej 2%	3,1%	10,7%		

Jaka jest obecnie wartość Twojego konta w IKE?	Poniżej 15000 zł	17,7%	35,0%	0,010*	0,14
	15000-49999 zł	43,2%	47,5%		
	50000-150000 zł	32,3%	17,5%		
	Ponad 150000 zł	6,8%	0,0%		
Ile średnio wpłacasz na IKE rocznie?	Poniżej 4000 zł	15,2%	45,2%	***	0,23
	4000-7999 zł	10,8%	16,7%		
	8000-14000 zł	14,6%	7,1%		
	Wpłacam tyle ile jest prawnie możliwe	59,4%	31,0%		
Czy spotkałeś się wcześniej ze skrótem OIPE?	Nie	31,2%	64,3%	***	0,19
	Tak	68,8%	35,7%		

p - poziom istotności statystycznej, V - siła związku V Cramera, * $p < 0.05$, *** $p < 0.001$

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Analogicznie za pomocą analiz testami χ^2 Pearsona zbadano związek monitorowania portfela IKE z oceną prowadzenia konta IKE oraz wynikami finansowymi. Na podstawie wyników analiz przedstawionych w tabeli nr 6 można stwierdzić, że istotny statystycznie był związek monitorowania portfela IKE z posiadaną stopą zwrotu $p < 0,05$; $V = 0,14$ i znajomością OIPE $p < 0,05$; $V = 0,10$. Osoby, które na bieżąco monitorowały swoje wyniki portfela IKE częściej przyznawały, że posiadają dodatnią stopę zwrotu w 2021 r. oraz częściej znały pojęcie OIPE. Nie wykazano związku monitorowania portfela IKE z oceną prowadzenia konta IKE.

Tabela 6. Testy χ^2 Pearsona dla związku monitorowania portfela IKE z oceną prowadzenia konta IKE oraz wynikami finansowymi

		Czy na bieżąco monitorujesz wyniki swojego portfela IKE?		p	V
		Nie	Tak		
Jaką stopę zwrotu uzyskało Twoje IKE w 2021 r.?	Ujemną	12,9%	7,9%	0,018*	0,14
	Zerową	14,9%	7,6%		
	Dodatnią	72,2%	84,5%		
Ile kosztuje Cię prowadzenie rachunku IKE?	0	35,5%	28,8%	0,316	0,09
	Do 1%	53,2%	58,1%		
	Między 1-2%	9,7%	8,9%		
	Powyżej 2%	1,6%	4,2%		

Jaka jest obecnie wartość Twojego konta w IKE?	Poniżej 15000 zł	23,3%	17,3%	0,179	0,10
	15000-49999 zł	46,0%	42,6%		
	50000-150000 zł	25,4%	33,5%		
	Ponad 150000 zł	5,3%	6,6%		
Ile średnio wpłacasz na IKE rocznie?	Poniżej 4000 zł	23,2%	15,2%	0,109	0,10
	4000-7999 zł	9,7%	11,9%		
	8000-14000 zł	11,0%	15,2%		
	Wpłacam tyle ile jest prawnie możliwe	56,1%	57,7%		
Czy spotkałeś się wcześniej ze skrótem OIPE?	Nie	41,3%	30,7%	0,018*	0,10
	Tak	58,7%	69,3%		

p - poziom istotności statystycznej, V - siła związku V Cramera, $*p < 0.05$

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

W tabeli nr 7 przedstawiono wyniki analiz korelacji τ Kendalla dla związku oceny istotności czynników przy prowadzeniu dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego z oceną prowadzenia konta IKE oraz wynikami finansowymi. Na podstawie wyników analiz korelacji można stwierdzić, że osoby wysoko ceniące osobie obsługę konta IKE on-line wpłacały średnio więcej na konto $\tau = 0,09$; $p < 0,05$. Wykazano też, że osoby, dla których ważne były preferencje podatkowe miały wyższą stopę zwrotu z IKE $\tau = 0,11$; $p < 0,05$, były bardziej zadowolone z wyników $\tau = 0,15$; $p < 0,001$, miały wyższą wartość portfela $\tau = 0,09$; $p < 0,05$ i więcej wpłacały rocznie na IKE $\tau = 0,16$; $p < 0,001$. Analizy korelacji wykazały również, że osoby, dla których ważne są niskie opłaty IKE miały wyższą stopę zwrotu z IKE $\tau = 0,10$; $p < 0,05$, były bardziej zadowolone z wyników $\tau = 0,09$; $p < 0,05$ więcej wpłacały rocznie na IKE $\tau = 0,10$; $p < 0,01$. Na podstawie wyników przedstawionych w tabeli nr 7 można również wywnioskować, że osoby, dla których ważne jest bezpieczeństwo środków miały wyższą stopę zwrotu z IKE $\tau = 0,09$; $p < 0,05$, były bardziej zadowolone z wyników $\tau = 0,13$; $p < 0,01$, miały wyższą wartość portfela $\tau = 0,10$; $p < 0,01$ i więcej wpłacały rocznie na IKE $\tau = 0,13$; $p < 0,01$. Nie wykazano natomiast związku istotności czynników dotyczących prowadzenia dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego z kosztami jakie badane osoby ponosiły przy prowadzeniu konta IKE.

Tabela 7. Współczynniki korelacji tau Kendalla dla związku czynników przy prowadzeniu dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego z oceną prowadzenia konta IKE oraz wynikami finansowymi

	Co jest dla Ciebie ważne w przypadku dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego:				
	Obsługa on-line	Preferencje podatkowe	Niskie opłaty	Stopa zwrotu	Bezpieczeństwo środków
Jaką stopę zwrotu uzyskało Twoje IKE w 2021 r.? (wynik w %)	0,07	0,11*	0,10*	0,00	0,09*
W jakim stopniu jesteś zadowolony ze swoich wyników IKE?	0,05	0,15***	0,09*	-0,01	0,13**
Ile (w % wartości Twojego portfela rocznie) kosztuje Cię prowadzenie rachunku IKE?	-0,04	-0,04	-0,04	-0,03	-0,07
Jaka jest obecnie wartość Twojego konta w IKE?	0,07	0,09*	0,05	0,06	0,10**
Ile średnio wpłacasz na IKE rocznie (średnia z ostatnich 3 lat)?	0,09*	0,16***	0,10**	0,03	0,13**

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

W następnym kroku oceniono, czy występował związek zadowolenia z wynikami konta IKE i istotności czynników przy prowadzeniu dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego z samodzielnym decydowaniem o składzie portfela. W tym celu wykonane zostały analizy testami U Manna-Whitney'a, ze względu na konieczność porównania przeciętnych ocen wyrażonych w skali liczbowej pomiędzy dwoma niezależnymi grupami. Wyniki tych analiz przedstawiono w tabeli nr 8. Analiza wykazała, że samodzielne decydowanie o składzie portfela powiązane było istotnie statystycznie z oceną zadowolenia ze swoich wyników $Z = 3,54$; $p < 0,001$; $r = 0,15$ oraz z oceną istotności preferencji podatkowej $Z = 2,25$; $p < 0,05$; $r = 0,10$ i bezpieczeństwa środków $Z = 2,79$; $p < 0,01$; $r = 0,12$ przy prowadzeniu konta IKE. Osoby, które samodzielnie decydowały o składzie portfela IKE były w większym stopniu zadowolone ze swoich wyników IKE oraz większą wagę, w przypadku dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego, przywiązywały do preferencji podatkowych i bezpieczeństwa środków.

Tabela 8. Testy U Manna-Whitney'a dla porównania zadowolenia z wyników konta IKE i oceny czynników przy prowadzeniu dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego ze względu na samodzielne decydowanie o składzie portfela

		Kto decyduje o składzie Twojego portfela IKE?				Z	p	r
		Ja		Instytucja				
		Me	Q1-Q3	Me	Q1-Q3			
W jakim stopniu jesteś zadowolony ze swoich wyników IKE?		7	5-8	5	4,75-7	3,54	***	0,15
Co jest dla Ciebie ważne w przypadku dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego np. IKE, OIPE?	Obsługa on-line	10	8-10	10	5,75-10	0,73	0,465	0,03
	Preferencje podatkowe	10	9-10	9,5	5,75-10	2,25	0,025*	0,10
	Niskie opłaty	10	8-10	10	5-10	1,58	0,114	0,07
	Stopa zwrotu	8	7-10	8	6,75-10	0,09	0,925	0,00
	Bezpieczeństwo środków	10	8-10	9	6-10	2,79	0,005**	0,12

Me - mediana, Q1-Q3 - rozstęp kwartyłowy, Z - statystyka U Manna-Whitney'a, p - poziom istotności statystycznej, r - siła związku, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Analogicznie za pomocą analiz testami U Manna-Whitney'a dla porównania zadowolenia z wyników konta IKE i oceny istotności czynników przy prowadzeniu dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego ze względu na monitorowanie wyników portfela. Grupy w teście U Manna-Whitney'a były wyodrębnione odpowiednio na podstawie kryterium odpowiedzi na pytanie "Kto decyduje o składzie Twojego portfela IKE?" (odpowiedź: „Ja” lub „Instytucja”) oraz "Czy na bieżąco monitorujesz wyniki swojego portfela IKE?" (odpowiedź: „Tak” lub „Nie”)

Na podstawie wyników analiz przedstawionych w tabeli nr 9 można stwierdzić, że monitorowanie wyników portfela powiązane było istotnie statystycznie z oceną zadowolenia ze swoich wyników $Z = 2,74$; $p < 0,01$; $r = 0,12$ oraz na granicy tendencji statystycznej³ z oceną istotności obsługi on-line konta IKE $Z = 1,81$; $p = 0,070$; $r = 0,08$ i preferencji podatkowej $Z = 1,75$; $p = 0,080$; $r = 0,07$ przy prowadzeniu kontra IKE. Osoby, które monitorują na bieżąco swój portfel były bardziej zadowolone ze swoich wyników IKE oraz przyznały, że bardzo ważne są dla nich warunki IKE takie jak obsługa on-line i preferencje podatkowe. Osoby częściej monitorujące wyniki w IKE są bardziej zainteresowane, mają większą

³ Przy poziomie istotności $p=0,05$ wyniki nieco powyżej tej wartości oznaczane są jako będące na granicy tendencji statystycznej (Gibbs i Gibbs, 2015; Pritschet i in., 2016).

wiedzę w tym zakresie, przez co mogą osiągać lepsze wyniki w tym wyższą stopę zwrotu, a stąd ich większe zadowolenie.

Tabela 9. Testy U Manna-Whitney’a dla porównania zadowolenia z wyników konta IKE i oceny czynników przy prowadzeniu dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego ze względu na monitorowanie wyników portfela

		Czy na bieżąco monitorujesz wyniki swojego portfela IKE?				Z	p	r
		Nie		Tak				
		Me	Q1-Q3	Me	Q1-Q3			
W jakim stopniu jesteś zadowolony ze swoich wyników IKE?		6	5-8	7	5-8	2,74	0,006**	0,12
Co jest dla Ciebie ważne w przypadku dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego np. IKE, OIPE?	Obsługa on-line	10	7-10	10	8-10	1,81	0,070	0,08
	Preferencje podatkowe	10	8-10	10	9-10	1,75	0,080	0,07
	Niskie opłaty	10	8-10	10	8-10	0,24	0,809	0,01
	Stopa zwrotu	8	6-10	8	7-10	1,48	0,140	0,06
	Bezpieczeństwo środków	10	8-10	10	8-10	1,21	0,226	0,05

Me- mediana, Q1-Q3 - rozstęp kwartyłowy, Z - statystyka U Manna-Whitney’a, p - poziom istotności statystycznej, r - siła związku, ** $p < 0.01$

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

Sprawdzono również czy zadowolenie z wyników IKE powiązane było z czasem założenia konta, stopą zwrotu, opłatami za prowadzenie rachunku, wartością portfela i rocznymi wpłatami. W tym celu wykonano analizy korelacji *tau* Kendalla, które przedstawiono w tabeli nr 10. Na podstawie wyników analiz korelacji wykazano, że zadowolenie z wyników IKE powiązane było istotnie statystycznie ze stopą zwrotu $\tau = 0,31$; $p < 0,001$, wartością portfela $\tau = 0,14$; $p < 0,001$ i rocznymi wpłatami $\tau = 0,14$; $p < 0,001$. Osoby, które miały większą stopę zwrotu z IKE, posiadały wyższą wartość portfela i większe kwoty wpłacały na IKE były bardziej zadowolone z wyników konta IKE. Nie wykazano natomiast związku zadowolenie z wyników IKE z rokiem założenia i kosztami prowadzenia konta.

Tabela 10. Współczynniki korelacji tau Kendalla dla związku oceny zadowolenia z wyników IKE z czasem założenia konta, stopą zwrotu, opłatami za prowadzenie rachunku, wartością portfela i rocznymi wpłatami

	W jakim stopniu jesteś zadowolony ze swoich wyników IKE?
Rok założenia IKE	0,02
Jaką stopę zwrotu uzyskało Twoje IKE w 2021 r.?	0,31***
Ile (w % wartości Twojego portfela rocznie) kosztuje Cię prowadzenie rachunku IKE?	-0,03
Jaka jest obecnie wartość Twojego konta w IKE?	0,14***
Ile średnio wpłacasz na IKE rocznie (średnia z ostatnich 3 lat)?	0,14***

*** $p < 0.001$

Źródło: opracowanie na podstawie badania własnego.

PODSUMOWANIE

W wyniku przeprowadzonej analizy wyników własnego ogólnopolskiego badania posiadaczy IKE można wyciągnąć następujące wnioski, które stanowią wkład własny autorów w problematykę prywatnego systemu emerytalnego:

1. Osoby, które same decydowały o składzie swojego portfela częściej monitorowały jego stan, miały tańsze koszty prowadzenia rachunku, wyższą wartość konta w IKE, większe kwoty wpłacały miesięcznie na konto IKE oraz częściej znały pojęcie OIPE.
2. Badane osoby w ramach IKE najczęściej inwestowały w fundusze ETF, a następnie w akcje, a w przypadku planów inwestycyjnych w ramach OIPE zdecydowana większość (ponad 80%) preferuje fundusze ETF, a w dalszej kolejności akcje globalne (ponad 50%) i obligacje globalne (ponad 30%).
3. Większość osób wpłaca na IKE tyle, ile wynosi maksymalny ustawowy limit wpłat dla skorzystania z preferencji podatkowych.
4. Większość posiadaczy IKE wie, co oznacza skrót OIPE i potrafią określić, w co będą inwestowali w ramach OIPE.
5. Osoby, które samodzielnie decydowały o składzie portfela IKE były w większym stopniu zadowolone ze swoich wyników IKE oraz większą wagę, w przypadku dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego, przywiązywały do preferencji podatkowych i bezpieczeństwa środków.
6. Osoby, które monitorują na bieżąco swój portfel były bardziej zadowolone ze swoich wyników IKE oraz przyznały, że bardzo ważne są dla nich warunki IKE takie jak obsługa on-line i preferencje podatkowe.

7. Osoby wysoko ceniące osobie obsługę konta IKE on-line średnio więcej wpłacały na konto. Wykazano też, że osoby, dla których ważne były preferencje podatkowe miały wyższą stopę zwrotu były bardziej zadowolone z wyników, miały wyższą wartość portfela i więcej wpłacały rocznie na IKE. Osoby, dla których ważne są niskie opłaty IKE miały wyższą stopę zwrotu z IKE, były bardziej zadowolone z wyników, więcej wpłacały rocznie. Osoby, dla których ważne jest bezpieczeństwo środków miały wyższą stopę zwrotu z IKE, były bardziej zadowolone z wyników, miały wyższą wartość portfela i więcej wpłacały rocznie na IKE.
8. Osoby, które na bieżąco monitorowały swoje wyniki portfela IKE w większym stopniu deklarowały, że posiadały dodatnią stopę zwrotu w 2021 r. oraz częściej znały pojęcie OIPE. Nie wykazano związku monitorowania portfela IKE z oceną prowadzenia konta IKE.
9. W przypadku dobrowolnego produktu gromadzenia kapitału emerytalnego np.: IKE/OIPE za najważniejsze badani oceniali preferencje podatkowe 8,65 pkt i niskie opłaty 8,60 pkt, bezpieczeństwo środków 8,52 pkt i obsługę on-line 8,43 pkt. Mniej istotna, ale jednak bardzo ważna była dla badanych osób stopa zwrotu z IKE/OIPE 7,78 pkt.
10. Osoby powyżej 40 lat częściej prowadziły IKE w towarzystwie ubezpieczeń, a rzadziej w domach maklerskich.
11. Osoby starsze w mniejszym stopniu były zadowolone z wyników IKE, ale miały większą wartość konta IKE. Wykazano również, że osoby pochodzące z większych gospodarstw miały większą wartość konta w IKE, a osoby mieszkające w większych miastach miały mniejsze opłaty za prowadzenie IKE.
12. Osoby z wyższym średnim dochodem miesięcznym na osobę w gospodarstwie domowym miały wyższą wartość konta oraz średnio więcej wpłacały na konto IKE w ostatnich latach.
13. Osoby, które wcześniej założyły IKE miały wyższą stopę zwrotu w ostatnim roku, miały większą wartość konta w IKE, ale średnio mniej wpłacały na IKE w ostatnich latach.

Badanie objęło około promil aktywnych klientów IKE, ale ze względu na zmienność sytuacji na rynkach kapitałowych konieczne jest jego coroczne powtarzanie. Warto rozważyć zbudowanie stałego panelu badawczego posiadaczy IKE w celu zbudowania wiarygodnej bazy wyników. Ze względu na opisaną w artykule różnorodność form inwestowania w ramach IKE, dla pełnej oceny rentowności ich inwestycji konieczne jest dodanie zmienności (ryzyka) do stopy zwrotu. Jednak charakter ankiety przeprowadzanej wśród inwestorów, z których większość nie jest specjalistami, wyklucza uzyskanie wiarygodnej odpowiedzi na pytanie dotyczące zmienności wartości portfela IKE. Takie dane mogłyby dostarczyć jedynie

instytucje prowadzące rachunki IKE, ale nie prowadzą one tego typu raportowania. To sprawia, że niemożliwe jest w pełni wiarygodne porównanie rezultatów wyników inwestycyjnych IKE. Pośrednio może także wpływać na ciągle niskie zainteresowanie tym produktem emerytalnym, gdyż brak porównań nie sprzyja konkurencyjności na rynku IKE. Jeśli instytucje finansowe nie zostaną zobligowane do raportowania wyników swoich klientów, sytuacja może się powtórzyć w momencie wprowadzenia na rynek produktu OIPE.

BIBLIOGRAFIA

- Błaszczuk B. (2020), *Filar kapitałowy w polskim systemie emerytalnym. Od OFE do PPK*, Gospodarka Narodowa, The Polish Journal of Economics, nr 1.
- Czopik K., Szczepańska-Przekota A. (2022), *Teoretyczne podstawy modeli emerytalnych i ich współczesne odmiany*, Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych Politechniki Koszalińskiej, nr 26, s. 87-98.
- Dybał M. (2008), *Efektywność inwestycyjna funduszy emerytalnych*, CeDeWu, Warszawa.
- Frasyniuk-Pietrzyk M., Walczak-Gańko M. (2016), *Świadomość potrzeby planowania emerytalnego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 437, s. 143-155.
- Gibbs N. M., Gibbs S. V. (2015), *Misuse of 'trend' to describe 'almost significant' differences in anaesthesia research*, BJA: British Journal of Anaesthesia, Vol. 115, Issue 3, <https://doi.org/10.1093/bja/aev149>
- Jędrasik-Jankowska I. (2018), *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Warszawa, rozdział XXI.
- Jedynak T. (2021), *Uwarunkowania wykluczenia emerytalnego z dodatkowej części systemu emerytalnego w Polsce*, *Ekonomia - Wrocław Economic Review*, tom 27, nr 2, s. 9-25.
- KNF – Informacja o stanie rynku emerytalnego w Polsce na koniec 2021 r.
- Nowotarska-Romaniak J. (2011), *Net Promoter Score w badaniach lojalności klientów firm ubezpieczeniowych*, *Ekonomiczne Problemy Usług*, nr 72, s. 85-93.
- Olejnik I., Ratajczak J. (2017), *Attitudes to Reverse Mortgages in Wielkopolska*, *Rozprawy Ubezpieczeniowe*, nr 3(25), s. 79-86.
- Pritschet L., Powell D., Horne Z. (2016), *Marginally Significant Effects as Evidence for Hypotheses: Changing Attitudes Over Four Decades*, <https://doi.org/10.1177/09567>
- Rutecka-Góra J., Kowalczyk-Rólczyńska P., Pieńkowska-Kamieniecka S. (2022), *Efektywność inwestycyjna dodatkowych planów emerytalnych a czynniki makroekonomiczne*, *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*, nr 6, s. 21-30.
- Rutecka-Góra J. (2016), *Evolution of supplementary old-age pension systems in selected CEE countries*, *Journal of Management and Finance*, 14(4), s. 149-162.
- Solarz M. (2019), *Świadomość emerytalna jako warunek skutecznego zarządzania ryzykiem starości*, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, tom 20, s. 49-62.

- Szczepańska M. (2022), *Dodatkowe formy oszczędzania na emeryturę w ramach III filaru w polskim systemie zabezpieczenia emerytalnego*, Prawo Asekuracyjne, nr 1, s. 17-31, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.8053>.
- Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o ogólnoeuropejskim indywidualnym produkcie emerytalnym (Dz.U. 2023 poz. 1843)
- Waliszewski K., Banaś D. (2023), *Implementacja Ogólnoeuropejskiego Indywidualnego Produktu Emerytalnego w Polsce – podejście regulacyjne i ekonomiczne*, Praca i Zabezpieczenie Społeczne, <https://www.pwe.com.pl/czasopisma/praca-i-zabezpieczenie-spoeczne/implementacja-ogolnoeuropejskiego-indywidualnego-produktu-emerytalnego-w-polsce-podejscie-regulacyjne-i-ekonomiczne>, [dostęp: 15.04.2023].
- Wrzeński P. (2021), *Ogólnoeuropejski indywidualny produkt emerytalny – perspektywa ubezpieczeniowa*, Prawo Asekuracyjne, nr 2, <https://doi.org/10.5604/01.3001>.
- ZUS (2020), *Jak zatroszczyć się o zabezpieczenie na starość osób o niskich dochodach?*, www.zus.pl, [dostęp: 26.04.2023].

RYNEK INDYWIDUALNYCH KONT EMERYTALNYCH W POLSCE W KONTEKŚCIE IMPLEMENTACJI OGÓLNOEUROPEJSKIEGO INDYWIDUALNEGO PRODUKTU EMERYTALNEGO

Streszczenie

Cel artykułu/hipoteza: W warunkach niewydolności obowiązkowych filarów systemu emerytalnego zasadne jest zachęcanie przyszłych emerytów do zapobiegliwości i oszczędzaniu w dobrowolnych formach gromadzenia kapitału emerytalnego. Dotąd kwestia ta nie podlegała europejskiej harmonizacji. Jednak w związku z przyjęciem rozporządzenie o Ogólnoeuropejskim Indywidualnym Produkcie Emerytalnym (OIPE) sytuacja ta zmieniła się. Celem artykułu jest prezentacja opinii posiadaczy Indywidualnych Kont Emerytalnych (IKE) w Polsce na podstawie badania własnego w kontekście implementacji OIPE w Polsce. Hipoteza artykułu jest następująca: zadowolenie posiadaczy IKE z osiągniętych stóp zwrotu jest umiarkowane, co daje możliwość poprawy tej oceny w przypadku implementowanego OIPE. Ponadto w artykule przedstawiono zależności między wieloma parametrami charakteryzującymi IKE a cechami socjodemograficznymi i zadowoleniem użytkowników z IKE.

Metodyka: Badania empiryczne przeprowadzone zostały na ogólnopolskiej grupie blisko 550 posiadaczy IKE za pomocą ankiety internetowej CAWI we wrześniu 2022 r. Ponadto w artykule wykorzystano studia literatury, aktów prawnych i analizę statystyk rynkowych w zakresie dobrowolnych form gromadzenia kapitału emerytalnego w Polsce w ramach III filaru.

Wyniki/Rezultaty badania: Przeprowadzone badanie wskazuje, że występuje umiarkowane zadowolenie z osiągniętych przez IKE wyników finansowych (6,62/10 pkt), co przekłada się na przewagę krytyków nad promotorami i ujemny wskaźnik NPS (ang. *Net Promoter Score*) na poziomie ponad 26. Ankietowani w ramach OIPE chcieliby inwestować w aktywa zagraniczne i globalne tj. ETFy, akcje i obligacje globalne. Może to oznaczać w przyszłości większe stopy zwrotu z OIPE w porównaniu z IKE, co może przełożyć się na poprawę zadowolenia klientów i lepszy wskaźnik NPS. Należy dodać, że wyniki badania mają znaczenie aplikacyjne, ponieważ zostały wykorzystane przy wprowadzaniu na polski rynek pierwszego OIPE pod nazwą Europejska Emerytura przez słowacki dom maklerski Finax, który uzyskał licencję KNF na tego typu działalność.

Słowa kluczowe: dobrowolne produkty emerytalne, planowanie emerytalne, zabezpieczenie na starość.

JEL Class: D14, H55, J32.

Zakończenie recenzji/ End of review: 16.11.2023

Przyjęto/Accepted: 24.11.2023

Opublikowano/Published: 01.12.2023